אוֹצָר בָּרוּם

— מאת —

ישראל הלוי טלר

יפו, התר"פ.

דפוס א. איתן וס. שושני, יפו.

סֵפֶר אוֹצָר בָּלוּם.

המכיל המלים והפתגמים העבריים, אשר בפי רב אחינו האשכנזים, בשפתם אשר סגלו להם מן הגרמנית. מגמת הספר הזה הוא רק לתקן להם את המבטא בקריאה ובדבור, אשר קלקלו בהבליטם תמיד התנועה אשר לפני התנועה האחרונה כמנהג הלשון הגרמנית, תחת אשר בעברית יש להבליט על פי רב את התנועה האחרונה. הם שמים את נגינת המלה מלעיל ואומרים למשל: אָדָם וְחַוָּה, אַבְרָהָם וְשָׂרָה.

חִבֵּר

מאת ישראל הלוי טלר.

מחבר „תורת הלשון" ועוד.

רחובות בירח האיתנים, בשנת: בדבור וכתב יחדיו. (תר"ף)

בעוד ימים יֵצֵא החלק השני בשם „הַמּוֹסִיף" ואחריו החלק השלישי בשם „הַמַּשְׁלִים".

מְקדש

לידידי המשכיל מר י״ש סגל, בעל הדאר בראשון-לציון, לזכר שתי הנפשות, אשר אבדו לו, אשר נהרגו ביפו על ידי פצצה מאוירון גרמני, ביום ג׳, י״ב כסלו, תרע״ח. ה״ה: חתנו, איש ישר וטוב עם אלהים ואנשים, מר דב ב״ר מרדכי יוסף הלוי, קרית שמן, אשר הניח אחריו אשה ושני ילדים; ובתו הנערה הטובה, בת חמש עשרה שנה, מרת שפרה, „שפרה במעשיה הטובים ומדותיה העדינות״.

הקדמה.

דאגה רבה יש לנו עתה לשלום לשוננו, בהיותנו נכונים לקבל את אחינו הפזורים עוד בגולה בהמון רב, אשר אינם רגילים לדבר עברית, פן יהיו למעצור על מהלך הדבור העברי, אשר כבר עשה פה חיל הרבה. דואגים אנו ומפחדים, אבל מאומה לא עשינו עד היום, להישיר דרך ולהקל מעל האורחים הבאים את העבודה, להסתגל אל הדבור החי בקרב ימים לא רבים. יש אמנם עתה להמורים דרכי למוד חדשים וטובים, אבל רק בעבור הילדים, לא לאנשים גדולים. יודעים אחינו הנכונים לדרך, כי באים הם אל ארץ העברים וכי עליהם לְהִכּוֹן ולהכין לשונם לדבר עברית, אבל אינם פנוים ללכת בדרך הארֻכּה בתורת הלשון ומשפטיה הרבים... והנה מֵאֲשר אני, כי מצאתי עצה להועיל בדבר הנכבד הזה. בצאתנו לפני אלפים שנה מארצנו ונפזרנו בארצות הגוים מקצה השמים ועד קצה השמים והיינו אנוסים לעזב את לשוננו ולדבר בלשון כל עם ועם, הבדלנו כל הדברים שבקדושה, לדבר בם בעברית. ובכן נשארו בפינו המון מלים בלשוננו, אשר לא המרנו, מפני חלול הקדש. וכן כל הגדופים והקללות, למען לא יבין הגוי. כי לעמת הידים ידי עשו, היה לנו רק הקול קול יעקב. הם הכו אותנו באף ובחמה ומה יכלנו אנו האמללים לעשות ולהתנקם בם? רק במעט גדופים וקללות,

אשר שפכנו על ראשם ובכן נשארו בפינו עוד מלים רבות. מלבד שתי הקבוצות האלה באה עוד קבוצה שלישית, אשר הוציאו הלומדים מבית המדרש אל השוק, מן התלמוד אל המסחר, כמו שהוציאו משם גם את הנגון המיֻחד ותנועות הידים, אל כל עסקיהם. ובכן יש אלפי מלים בפינו מוכנות ומזֻמנות, אך בלתי מֻכּרות על ידי הנגינה שלא במקומה הנכון, כמו השמות אשר הבאתי לדגמה בשער הספר.. וכבר כתבתי פעם לפני שנים רבות בהמליץ על אודות הדבר הזה ואמרתי: האשכנזים אומרים: „אֶמת וְיַציב ונָכון וקַים וְיָשר וְנֶאמן וְאָהוב וחָביב וְנֶחמד וְנָעים ונוֹרא ואַדיר ומתֻקן ומקֻבל“ וכל זה לא אמֶת ולא יַצִיב ולא נכוֹן ולא קַיָם ולא ישָר ולא נאמָן ולא אהוּב ולא חבִיב ולא נחמָד ולא נעִים ולא נורָא ולא אדִיר ולא מתקָן ולא מקבָל“. — ועתה אחינו אשר יבואו אלינו ימהרו לדבר כאחד ממנו על ידי הספר הזה בלי כל עמל. רק יקראו את כל הספר פעמים אחדות ויתרגלו בקריאה הנכונה. ההרגל החדש יבטל את ההרגל הישן. מלה״ד לאיש שיש לו בארגזו בגדים די צרכו, רק אינם מכֻבסים ומגֻהצים. בהוצאה קטנה על כבוס וגהוץ יהיה לבוש הדר ופניו לא יחורו.

כן הדבר הזה אתכם, קוראים יקרים! יודעים אתם הרבה הרבה בלשוננו. אבל הדבור איננו מדֻקדק ומדֻיק בפיכם על ידי הלשונות האחרות, אשר אתם מדברים. ועתה בלי יגיעה רבה תתקנו את כל מעֻות ותמהרו לדבר עברית.

———

פרק א. אות אלף.

אָב ובן. אבות ובנים. אַב הרחמים. אבא ואמא. אֲבִי אָבִי. אבינו שבשמַים. אבינו מלכנו. אֲבות אבותינו. אבדה שאינה חוזֶרת. אִבוד זמן. אֶבֶן. אבנים טובות ומרגליות. אֵבֶל. אָבֵל וחפוי ראש. טוב ללֶכת אל בית אֵבל מִלֶכת אל בית המשתה. אביון שבאביונים. אברך מֶשִׁי. אַגָדָה. אֲגֻדת חברים. אדוק. אדון עולם. אל אדון. אדם וחוה. אדם הראשון. אדם יליד אשה. אדם מועד לעולם. אדם קרוב לעצמו. אדרבה. אֲדָר. אֹהֶל מועד. אהבה רבה. אהבת עולם. אהבה התלויה בדבר. אהבת אמת. אהבה מקלקֶלת השורה. אהבת נֶפֶש. אוצר יקר. אורים ותֻמים. אות בְּאות. אור וחֹשך. אותות ומופתים. אוי ואבוי. אותיות מחכימות. אוי לי מיצרי, אוי לי מיוצרי. אוי לעינַיִם שכך רואות. אוי לאזנַיִם שכך שומעות. אוי לאותה בושה. אוי לרשע אוי לשכנו. אֲוִיר נקי. אוירא דארץ ישראל מחכים. אור שבעת הימים. אור וחֹשך. אֹזֶן אטומה. אזנַיִם לכֹתל. אזהרה, אחד יחיד. אַחַד העם. אחָדים. אָח ואחות. אַחים ואחיות. אחד בעיר ושנַיִם במשפחה. אחד בעיר מזכה כל העיר. אַחדות הבורא. אחרָיות. אח לצרה, אחִינו אתה. אחד מאֶלֶף. אחר יֵאוש. אחרון אחרון חביב. אחרי כן. אחרי מעשה בית־דין. אחת ושתַיִם. אחת היא לי. אדם אַיִן. אֵין דבר. אין כֹסף. אין מאומה. איך אפשר? אי אפשר. אימה. אימת המלכות. אימת מָוֶת. אימתא דשמַיָא. איכה ישבה בדד. איזהו מקומן?

אין אוֹרֵחַ מכניס אוֹרֵחַ. אֵין כל חדש תחת השֶׁמש. אין גבור כמתיאש. אין חכם כבעל נסיון. אין כוחו אלא בפה. אין לְדַיָּן אלא מה שעיניו רואות. אין לך אדם, שאין לו שעה. אין מזל לישראל (א) אין מערבין שמחה בשמחה. אין מרחמים בדין. אין מלכות נוֹגַעַת בחברתה. אין מביאים ראיה מן השוטים. אין מֶלֶך בלא עם. אין מסיחין בסעודה. אין סומכין על הנס. אין עֶבֶד מֶלֶך. אין עניות במקום עשירות. אין צבור עני. אין קטגור נעשה סנגור. אין רֶגַע בלי פֶּגַע. אין קול ואין עונה. אין המשל דומה לנמשל. אין קוֹנה. אין כמוך. אין כאלהֵינו. אין גוזרין גזרה לגזרה. אין לדבר סוף. אין בית המדרש בלא חדוש. אין דבר. אין כמוך. אין זה נוגע לי. אינה דומה שמיעה לראיה. אין צדיק בָּאָרֶץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. אין בכלל אלא מה שבפרט. אִיָּר. אכזר. אַכְלָן. אכר וכורם. אכן נודע הדבר. אל אֶרֶך אַפַּיִם. אֵל מֶלֶך נאמן. אלא מאי? אל מלא רחמים. אלמן ואלמנה. אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך. אַל יפתח אדם פה לשטן. אל תבטחו בנדיבים. אל תפרש מן הצבור. אל תאמֵן בעצמך עד יום מותך. אל תעזבני לעת זקנה. אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו. אֵלּוּ ואֵלּוּ דברי אלהים חיים. אם רבי לא שנה ר' חיא מנין לו? אם אין גדיים אין תישים. אִלּוּ לעבדים ולשפחות נמכרנו. אם אין אני לי מי לי? אם לא עכשו אימתי? אם אין קֶמַח אין תורה. אם אין גדיים אין תישים. אם יגזר ה' לחיים. אם ירצה השם. אמה על אמה. אֻמָּה שְׁפָלָה. אֻמּות העולם. אמת ויציב. אמת ואמונה. אָמֵן ואמן. אָמָּן גדול. אמֹר מעט ועשה הרבה! אומר ועושה. אוהב נאמן.

אוצר בלום. אוצרות קֹרַח. אני ואפסי עוד. אָנא בכוח. אני מאמין. אָנָה מפניך אברח? אנשים ונשים. אנשי חַיִל. אנשי כנֶסת הגדולה. אֹנֶס. אוֹנֵס. אִסור והתר. אִסוּר חזיר. אָסוּר לרחם (ב) אסֵפה. אף על פי. אף על פי כן. אפילו הכי. אפילו שעה אחת. אפילו באֶלף לא בטל. אפשר. אֵפוד. אֵפֶר. אֹפֶן. אוֹפַן העגלה. אפיקוֹמן. אצבע אלהים. אֶפיקרסות. ארבע מיתות בית־דין. ארבע פנות העולם. ארבע כוסות. ארבעה וחמשה. אֲרוֹן הקֹדש. אֶרץ ישראל. אריכות ימים. אני מאמין. אֵשת איש. אש להבה. אשר יצר. אֵשת חַיִל. אשרי יושבי ביתֶך. אשרי תמימי דֶרך. אתה בחרתָנו. אתה קדשת. אתה יצרת. אתה אחד. אתם עדים. אתרוג. אַתְבַ״ש.

פרק ב׳. אות ב׳.

בָאָה שבת באה מנוחה. באין בררה. באזני שמעתי. באותו היום. באותה השעה. בָאוּ מים עד נָפש. באֶלֶף מחילות. בבל יגיד. בגדי ישבת. בגדי מלכות. בגלוי ראש. בגפו בא בגפו יצא. בדוק ומְנֻסה. בִדְבַר מצוה. בדיקת חמץ. בדמעות שליש. בַּדְחָן. בדידי הוא עובדא. בהן צדקי. בוחֵן לבבות. בו ביום. בולֵט. בהלה. בהמה בצורת אדם. בהן שלי. בו ביום. בורֵחַ. בורר. בושה וחרפה. בורא עולם. בורא נפשות. בזיון. בזול זול. בזמן הזה. בזמן שבית המקדש היה קים. בהירה. בחור ובתולה. בחצי חנם. בחֵרם חמור. בחדר״ג. בטלן. בִטול. בָטֵל ומְבֻטל. בטלנות. מְבַטֵל. בֶטַח. בטוח. בוטח. בטחון. בין אדם למקום. בין אדם לחברו. בין כך ובין כך. בין בים ובין ביבשה. בין השמשות. בין הזמנים. בין ימינו לשמאלו. בַיִת להשכיר. בֵית־דין. בית הַוַעַד

בית המקדש. בית תפלה. בית הכנֶסֶת. בית המדרש. בית קבול. בית האורחים. בית הסֵפֶר. בתי הספר. בית הספרים. בתי הספרים. בית מלכים. בית החולים. בית הכסוי (ג). בכל כוחי. בכבוד גדול. בכור. בכורה. בִּכּוּרִים. בכיה לדורות. בכוח התורה. בַּכֹּל מִכֹּל כֹּל. בלבול. בל"מ. בלי נֶדֶר ומסקנה. בלאו הכי. בלי טענות ומענות. בלי שום תֵּרוּץ. בלי כל ספק. במה דברים אמורים. במוצאי שבת. במוצאי יום טוב. במקום לְהון. בנין בית המקדש. בן יחיד. בן מֶלֶךְ, בן עולם הבא. בן נֹחַ. בן בלי שם. בן ברית. בן זוג. בן זקונים. בנן של קדושים. בן פקועה. בני בַיִת. בני בנים הרי הם כבנים. בן סורר ומורה. בַּעַל בַיִת. בַּעַל גאוה. בַּעַל דין. בַּעַל תנ"ך. בַּעַל דקדוק. בַּעַל סוד. בַּעַל לשון. בַּעַל שם. בַּעַל הון. (ד) בַּעַל חוב (ה) בַּעַל טובה. בעל מלאכה. (ו) בַּעַל משפחה. בַּעַל חשבון. בַּעַל עֵסֶק. (ז) בעל נסיון. בעל סוד. בעל עגלה. בעל עברה. בַּעַל צדקה. בעל שמחה. בַּעַל ברית. בַּעַל תשובה. בַּעַל תכלית. בַּעַל תאוה. בַּעַל תפלה. בעל דבר. בַּעַל פה. בְּעַל כרחו. בעיני ראיתי. בעונותינו הרבים. בעזרת השם. בעגלא ובזמן קריב. ביד רחבה. בפרוש הַתנה. בקו הבריאות. בַּקָשָׁה. בקצור נמרץ. בקי בש"ס ופוסקים. בכֹבד ראש. בקור חולים. בר מצוה. בר מֵצרא. בר אֹרֶן. בר נש. בר מִנָּן. בר מזל. בר דַעַת. בר סמכה. ברֹגֶז רחם תזכר. ברֹב עם הדרת מֶלֶךְ. ברוך אומר ועושה. ברוך הוא וברוך שמו. ברוך ה' יום יום. ברוך שֶׁפְּטָרַנִי. ברוך הבא. ברי ושמא ברי עדיף. ברוכים הבאים. ברוך שאמר והיה העולם. ברכה לבטלה. ברכת הנהנין. ברכת המזון. ברכה אחרונה. בריאת העולם. ברכי

נפשי. ברוך שאמר. ברכת כהנים. בריאות הגוף. ברית מילה. ברית בין הבתרים. בריה נפלאה. בשם ה' אלהי ישראל. בשלום ושלוה. בִּשְׁעַת הַכֹּשֶׁר. בִּשְׁעַת מעשה. בשעה מצלַחַת. בשעה שאינה לא יום ולא לילה. במה דברים אמורים? בדאְכּא. בשר ודם. בישר וחלב. בשורות טובות. בת חַיִל. בת יחידה. בת תלמיד חכם. בת בנים. בת מלכה. בת ישראל. בת קול. בת שבעים. בתקיעת כף. בתוך כדי דבור. בתמימות.

פרק ג'. אות ג'.

גבור חַיִל. גְבִיר. גאוה. גאון. גְאֻלה. גבורה. גבורת הבורא. גבירה. גְבֶרת הבית. גַבָּי. גַבאים. גבית עדות. גבול. גדול בתורה. גַדלות. גְדֻלה. גָדֵר לַכֶּרֶם. גדולי הדור. גֶדֶר אבנים. גֶדֶר וּסְיָג. גוי אחד. גוי גמור. גואל צֶדֶק. גואל וקרוב. גואל הדם. גורם הֶזֵק. גונב דַעַת. גוסס. גורל. גוזר ומקַיֵם. גנבה וגזלה. גזלן. גֵט. גטין וקדושין. גלות מצרים. גלות השכינה. גִלוי דַעַת. גלוי וידוע. גלויה. גובה מעות. גְזמה. גזרה מן השמים. גזרת המלכות. גזרת חכמים. גזרה שוה. גֶזֶל עניים. גל של עצמות. גִלגול נשמה. גלגול מחלות. גלגל החוזר בעולם. גָלוּחַ. מגֻלח. גַלָח. גֹלֶם. גְמַר. גְמָר דין. גמרא. גם זו לטובה. גמילות חֶסֶד. גם ומגֻשם. גַסות. גסיסה. גֵר. גר צֶדֶק. גרושה. גִרסה. גרסא דינקותא. גֶשֶם. גֶשֶׁר. גַשמיות.

פרק ד'. אות ד'.

דְאָגָה, דַאגַת פרנסה. דאגת מחר. ד' אמות. ד' על ד'. דבר ולא חֲצִי דבר. דברים של מה בכך. דברים העומדים

ברומו של עולם. דברים אחדים, דברים בטלים. דבר אחר. (ח) דברים שבקדושה. דברי תורה. דברי חל. דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים? דַבְּרָן. דבש וחלב. דגן. דגים. דגול מרבבה. דֶגֶל מחנה יהודה. דור דור ודורשיו. דור המבול. דור הפלגה. דור המדבר. דור יתום. דַוְקָה. דוחה בקש. דוחה בשתי יָדַיִם. דְחַק. דַחקות. דין וחשבון. דין תורה. דין ודברים. דינא דמלכותא דינא. דינא דבר מֵצרא. די לצרה בשעתה. די והותר. דיקן. די לחכימא ברמיזא. דין פרוטה כדין מאה דנרי. דַיָּן ומוכיח. דַיַּן אמת. דירה נאה. דל גאה. דלים וריקים. דַלות. דם התמצית. דמי „לא יחרץ". דמיונות. דעה. דַעת הקהל. דע מה שתשיב! דע לפני מי אתה עומד! דקדוק. דקדוקי עניות. דרום וצפון. דֶרך אֶרץ קדמה לתורה. דריסת הרֶגל. דורס. דְרוּש. דרשה. דרשן. דָת ומנהג.

פרק ה׳, אות ה׳.

האוחז ביד מדת משפט. (ט׳) הא בהא תליא. הבה נתחכמה! הבה ונחזה! הבא להרגך השכם להרגו! הבדלה. הֶבֶל הבלים. הבאת שלום בין אדם לחברו ובין איש לאשתו. הַגְבָּהָה וגלילה. הַגָדה. הגם שאול בנביאים? הדס. הדרת פנים. הִדור מצוה. הדיוט קופץ בראש (י׳) הודו. הודה ולא בוש. הולך רכיל. הוצאה והכנסה. הוראת שעה. הודאת בעל דין כמאה עדים. הושענא רבה. הזכרת נשמות. היום קָצָר והמלאכה מְרֻבָּה. הכנסת אורחים. הכנסת כלה. הכֹּל יודוך. הכל בידי שמַים חוץ מיראת שמַים. הכל תלוי במזל. הכנסת אורחים. הכנה. הכל לפי המביש והמתביש. ההכרח

לא יְגַנה ולא יְשַׁבח. הלואה. הלכה למשה מסיני. הלכה למעשה. הלוַי. הללויה. הלל. הלצה. המצאה. המוציא. המוציא מחברו עליו הָרְאָיָה. הֶמְשֵׁךְ. המתחיל במצוה אומרים לו גמור! הנאה. הַנִי מִלֵי. הן ולאו. הנותן מתנה לחברו צריך להודיעו. הַסגת גבול. הֶסַח הַדַעַת. הֶסְפֵד. הסר ממך עקשות פה (י״א) הסתדרות. הפטרה. הפלא וָפֶלא. הפקרות. הפסד מְרֻבֶּה. הפקר בית דין הפקר. הצליח מעשה שטן. הצלחה. הצד השוה שבהם. הקדוש ברוך הוא. הקדמה. הקדים רפואה למכה. הקול קול יעקב והידַיִם ידי עשו. הרים וגבעות. הרי שלך לפניך. הרוצה לשקר מרחיק עדותו. הרבה שלוחים למקום. הרוגי מלכות. הֶרְגֵל נעשה טבע. הריסות. הרים התלוים בשערה. השגה. השערה. השגחה פרטית. השגחת הבורא. הֲשָׁבַת אבדה. הִשָּׁאֲרוּת הַנֶפֶש. השם יצילנו. הַשְׁתָּנָה. התראה. הֶתֵּר עסקא. התרת נדרים. הַתְרָה הרצועה. הזדמנות. התחיבות. התנהגות. התעמלות. התפארות. הצטינות. הצטדקות. התמכרות. התקשרות. התפעלות. התמדה. התרשלות. הַתָּרָה. התלהבות. התנהגות.

פרק ו׳. אות ו׳.

וִדוי. וַדַי, וַעַד. וְעִידָה. וַד״ל. ובכן. וְגומר. וְכָלוֹ. וְכַדוֹמֶה. וְכוּהַ. וַיֶשֶׁט. ותיק וחסיד. וַתְרָן. וְהוא רחום. וּבָא לציון. וִיהִי נֹעַם. ומפני חטאינו. וְיִתן לך. ויהי בנסע. והיה אם שמוע. ויהי היום.

פרק ז׳. אות ז׳.

זֶבֶל. זבורית. זבת חלב ודבש. זהירות. זהיר. זהב וָכֶסֶף. זה הכלל. זה בכה וזה בכה. זה נהנה וזה לא חסר. זְהַר

הרקיע. זהרי חמה. זִווּג. זווג שני לפי מעשיו. זוכה בדין. זולל וסובא. זונה. זו תורה וזו שכרה! זכות אבות. זכותו יגן עלינו. זַכָּי. זַכָּאִים. זָכָר ונקבה. זכור ושמור. זֶרַע של קימה. זֵכֶר צדיק לברכה. זֵכֶר ליציאת מצרים. זכרונו לברכה. זמן פרעון. זמן מתן תורתנו. זמן שמחתנו. זמן החתֻנה. זֶמֶר. זמירות. זריז. זריז ונשכר. זריזין מקדימין. זֶרַע ישראל. זעיר שם. זעיר שם. זצ"ל.

פרק ח׳. אות ח׳.

חבה יתרה. חבת ציון. חבת הקֹדש. חביב ונחמד. חבוט ערבה. חבוט הקבר. חבוק ידים. חִבּוּר וחִסּוּר. חבר טוב. חברים כל ישראל. חברותה. חֶבְרָה. חַבְרַיָא. חֹדֶש ושבת. חֳדשים ושנים. חָדָש וישן. חֲדשים וִישנים. חֲדשים לבקרים. חִדוש העולם. חִדוּשִים נפלאים. חֶדר. חדרים. חֶדֶר בחדר. חדרי חדרים. חד בדרא. חַוַּת דעת. חוב ישן. חולה מְסֻכן. חוקר ודורש. חושד בכשרים. חוטא ומחטיא. חוטא בְעֵגֶל. חוטא ולא לו. חוץ לארץ. חול הים. חוט המְשֻלש. חוש הָרְאִיָה. חוש השמיעה, חוש הטעם. חוש הריח. חוש המִשוּש. חנופה. חונף. חותָם. חכם עתיק. חכם להרע. חכם מְחֻכָּם. התימה. התימת זקן. הוכא ואטלולא. חזן וקהל. חַזָנוּת. חָזָק. חִזוּק. חזקה. חֶזְקַת כַּשְרוּת. חֲזִיר. חֲזִירים. חז"ל. חֵטְא. חיב מיתה. חַיָט. חַיִל. חַיָל. חַיָלִים. חַיִים. חַיֵי שעה. חַיֵי עולם. חייך וחיי אחיך חייך קודמים. חיי צַעַר. חיי העולם הזה. חיי העולם הבא. חי וְקַיָם. חיי עֹשר וכבוד. חיה רעה. חכם עדיף מנביא. חכמה. חכמת שלמה, חכמת אדם

תאיר פניו. חכמת הפרצוף. חכמת היד. חכמת המסכן בזויה. חלה. חָלָב. חֵלֶב. חֵלֶק. חִלוּק. חִלוּף. חלוצה. חֲלום. חלילה וחס. חל המועד. חַלָף. חלפן. חֵלֶק. כְּחֵלֶק. חלוף מטבע. חלול השם. חלול שבת. חלוקי דעות. חֻלשה. חַלָש. חלשות. חֻמָש ורש"י. חמשה חמשי תורה. חמץ ומצה. חמשה עשר בשבט. חמשה עשר באב. חֻמרה וְקֻלה. חמור נושא ספרים. חֲנֻכה. חנכת הבית. חן וָחֶסד. חנם. חֶנֶק. חסרון כים. חסיד. חסידות. חֶסד ואמת. חֻפה וקדושין. חצוף. חצופה. חֻצפה. חֱצי שלי וחֱצי שלך. חצות לילה. חציצה. חצר. חק ולא יעבר. חמירא סכנתא מאסורא. חקירה ודרישה. חוקר ודורש. חקרן. חָרִיף ובקי. חריפות ובקיאות. חרבן הבית. חרוב ונחרב. חֵרש שוטה וקטן. חרטה. חרפה. חרוץ ושנון. חשוב. חשיבות. חשֶׁך. חֹשן ואפוד. חֵשֶׁק נמרץ. חתיכה הראויה להתכבד. חתן דומה למֶלֶך. חתֻנה. חָתום. חִתוך.

פרק ט' אות ט'.

טֶבע. טַבַעַת. טַבַעַת קדושין. טביעת עַיִן. טבילה טובה. טובת הכלל. טוב מעט בכונה מהרבה שלא בכונה. טל ומטר. טובל ושרץ בידו. טְלָי על גבי טלי. טלית קטן. (יב) טלית ותפלין. טָמֵא וּמְטַמֵא. טִנוּף. טִנֹפֶת. טַעם גן עֵדן. טַעַם מיתה. טענות ומענות. טעות! טפה מן הים. טף ונשים. טפש. טפשות. טֹרַח. טרחה. טרפה.

פרק י', אות י'.

יגדל. יוצרות. יהי כבוד. יבוא יומו. יום ולילה. יום השבת. ימים טובים. ימים נוראים. ים ויבשה. ימות הגשמים,

ימות המשיח. י"ג עִקָרִים. יגון ואנחה. יגיע כפַּים. יגעתי ומצאתי. ידיעה. ידען. ידיד נֶפֶש. יד אחת. ידי עֵשָׂו. יהודי כָּשֵׁר. יהודי תמים. יַהֲדות. יהי רצון. יהיה מה שיהיה. יהא מֻנָּח עד שיבוא אליהו. יזכּר. יחדו. יחי המלך. יחיד. יִחוס. יחסן. יחיד ורבים הלכה כרבים. יחידי סגלה. יָכוֹל. יכולים. ילדה. ימין ושמאל. ימים ושנים. ימח שמו. יסורים. יהללך זר ולא פיך. י' נתן וי' לקח. יומם ולילה. יובל שנים. יולֶדת. יהי רצון. יום הדין. יום טוב. יום הוּלֶדת. יום המיתה. יום כפור. יפה תֹאר. יפת תֹּאַר. יוצא ונכנס. יועץ נאמן. יוצא ידי חובתו. יותר מדי. יושב אֹהֶל. יושב ראש. יושב בשמים. יחוס עצמו. יחיד בדורו. יַיִן שָׂרָף (יג) יַיִן נֶסֶך. יישר כוחך. יֶלֶד נעים וילדה נעימה. ימות הגשמים. ימות המשיח. יְרֻשה. יורש. יוצר אור ובורא חֹשֶך. יֹקֶר. יַקְרוּת. יעלה ויבוא. יורד מנכסיו. יסורי מָוֶת. יפה שתיקה לחכמים קל וחֹמֶר לטפשים. יציאת נשמה. יֵצֶר טוב וְיֵצֶר רע. יראת שָׁמַיִם. יְרֵא שמים. יָרֵא ושלם. יראת חטא. יריעה. יֹשֶׁר. יַשרנות. ישר ונאמן. ישוב הַדַעַת. ישוּב אֶרֶץ ישראל. ישועת ה' כהֶרֶף עַיִן. ישועות ונחמות. יש קונה עולמו בשעה אחת. יתום ואלמנה. יתרון. יִתּוּר. יהודי הקברות. ישמח משה. יקום פֻּרקן.

פרק י"א. אות כ'.

כאור הבֹּקֶר. כאחד הריקים. כאֹרַח כל ארעא. כִּבּוּד אב ואֵם. כְּבוֹד הבריות. כבדהו וחשדהו. כְּבַד פה. כבולעו כך פולטו. (יד) כדי ארבה לרֹב. כְּדֵי וראוי. כדור הארץ. כדורי משחק. כֹּהן גדול. כֹּהן הדיוט. כהֶרֶף עַיִן. כוח המושך. כוח

הדוחה. כוח גברא. כוס של ברכה. כוסו של אליהו. כופל ומשַלש. אופר הכל. כופר בעקר. כַּוָּנָה. כונת התפלה. כורע ומשתחוה. בזקן כילד. (טו) כְּזַיִת. כַּזְבָן. כחוט השערה. כחול הים. כחם היום. כחֹמר ביד היוצר. כחֶרס הנשבר. כיד המֶלֶך. כים ריק. כיצד שלומך? כיתרון האור מן החֹשך. כך וכך. כך היה המעשה. כלל ופרט. כל טוב. כְּלי שלם. כֹּל שֶׁכֵּן. כֻּלּוֹ שלי. כלי זַיִן. כלי זֶמֶר. כלי קֹדש. כֹּל דְבַר שֹׁרֶש. כל הון דעלמא. כל המוסיף גורע. כל דאלים גבר. כל מלכי מזרח ומערב. כליל יֹפִי. כלילת יֹפִי. כל הפוסל במומו פוסל. כל הקוֹדֵם זכה. כל התחלות קשות. כל ישראל חברים. כל מום רע. (טז) כֶּלב שבכלבים. כמוצא שלל רב. כמו שמְדַבר. כמו שמֵחִיב. כמו שנאמר. כמו שכתוב. כמַיִם הפנים לפנים. כְּנִים ופרעושים. כנהוג. כן ירבו. כֶסף וזהב. כסעודת שלמה בשעתו. כסאו של אליהו. כסומא בארֻבה. כעני בפֶתַח. כַּעַס עבודה זרה. כעפרא דארעא. כפי הנראה. כֶּפֶל כִּפְלַיִם כפוף. כף הקלע. כפרה. כפֹרֶת. כקוֹף בפני אדם. כצאן בלי רועה. כפי המְדַבר. כפי הנראה. כרפס. כשוף. כָּשֵׁר וְיָשָׁר. כֶּתר מלכות. כֶּתר תורה. כֶּתר שם טוב. כְּתָב ולשון. כתֻבה. כַּתָבות. כְּתָב יד. כתבי הקֹדֶש. כתוב וחתום. כתיבה וחתימה טובה. כתה. כֹּתֶל מערבי.

פרק י״ב. אות ל׳.

„לא" באלף. לא יִזָּכֵר ולא יִפָּקֵד. לאו דוקה. לא דַי. לא הם ולא שכרם. לדעתי. לא דְבִים ולא יַעַר. לאחדים. לא הבישן לָמֵד. לא מעלה ולא מוריד. לא הקפדן מלמד. לא מן השמַים ולא מן הארץ. לדעתי. להד"ם.

לא המדרש הוא העקר אלא המעשה. לא היה ולא נברא. לא ראיתי ולא שמעתי. לא עליך המלאכה לגמר. לא נתנה תורה למלאכי השרת. לא הן ולא לאו. לאכילת כלב. לאלתר לחיים. ל״ג בעמר. לב יודע מרת נפשו. לְבֵנָה. להבדיל. להכעים. להשמיד ולהרג. לַמְדָן. לוּחַ. לְוָיָה. לוחות הברית. לית מאן דפליג. לית דִין ולית דַיָן. למה יאמרו הגוים? לכל הדעות. לכתחלה. לִכְבוֹד שבת. לַלַעַג ולְקֶלֶס. לְמַעַן השם. למען ידעו. לעולם ועד. לעולם תקח. לעולם יהא אדם. (י״ח) לעת עתה. לְפָנִים. לפנים משורת הדין. לצים. לֵצָנוּת. לצני הדור. לקיום הפסק. לקוי חמה. לקוי לבנה. לְשוֹן הרע. לָשוֹן נקיה. לְשוֹן הקֹדֶש. לשם יחוד. לשם שמַיִם. לארכּוֹ ולרחבּוֹ. לתורה ולחֻפה ולמעשים טובים.

פרק י״ג. אות מ׳.

מאכל מלכים. מאריך בשלחן. מאריך ימים. מַאֲכַל טרפה. מַאֲכִיל טרפות. מאמין. מאי נפקה מנה? מאבד עצמו לדעת. מאה ועשרים שנה. מְאַת אֶלֶף. מָאוּס. מאוסה. מבול. מברכין על הרעה כשם שמברכין על הטובה. מבין כל דבר. מבינות. מְבַיֵש. מֵבִיש. מבַטל. מבַלבל. מְבֻלבל. מגן אבות. מגן דוד. מגִנה. מגלה. מגַלה סוד. מגֻשם. מגיד. מַגִיהַּ. מגע ומשא. מדה. מדרש. מדת הדין. מדת הרחמים. שלש עשרה מדות. מדת חסידות. מדת סדום. מדה טובה. מדה מְגֻנה. מדרגה. מדינה. מִדְבָר. מדבַר סיני. מדינת הים. מה נשמע? מה בֶצע? מה זה ועל מה זה? מה נֹאמר ומה נדבר? מה כל הָרַעַש! מה שמֶך? מה זה נוגע לי? מה יאמרו הבריות? מה פשעי ומה חטאתי? מה יעשה אותו הבן ולא יחטא?

מה לי ולך? מה לי ולצרה הזאת? מה יקר? מה יפית?
מה נורא המקום הזה! מה שַׁיָּךְ? מה שעבר אין. מהומה.
מודה אני. מודה במקצת. מוהל. מוחל. מטוב ועד רע. מים
שאין להם סוף. מיתה מְשֻׁנָּה. מיתת נשיקה. מוכן ומְזֻמָּן.
מֻכֶּס. מכיר ומודע. מלא וגדוש. מֶלַח. מַלְוֶה ברבית. מָלוֹן.
מִלּוֹן. מליץ. מליץ יֹשֶׁר. מליצה. מליצה ישרה. מום. מָן.
מַס. מִסִּים. מָעוֹת. מעות חטים. מעות של צדקה. מעות
קטנות. מפטיר. מפלה. מאכלת. מבול. מגיד ומוכיח.
מגלת רות. מגלת אסתר. מדה כנגד מדה. מדת הדין. מדת
הרחמים. מגן דוד. מגע ומשא. מדבר סיני. מולד.
ממזר. מסחר. מוּסָר. מוֹסֵר. מְקצה. מורא שמַים. מוֹרֶה.
מורָה. מושָׁב. מושבה. מָוֶת. מזבח. מזוזה. מזון. מזל טוב.
מזרח. מחזור. מְחזק לשקרן. מַחַט. מִחְיָה. מהילה.
מחיצה. מחלקת לשם שָׁמַיִם. מחשבה טובה מצטרפת
למעשה. מְחֻתָּן. מְטֻפָּל בילדים. מילה. מכונָה. מכירה. מכשף.
מַלְאָךְ מן השמים. מלאַך הַמָּוֶת. מלאכי חבלה. מלבוש של
שבת. מלביש ערומים. מֶלַח. מֶלֶךְ. מלַמד. מלְמד. מסירת
נֶפֶשׁ. מסית ומַדיח. מְסֻפָּק. מפֻרסם. ממֻנה. מָן. מין. מנהג
ישראל. מנוחה. מְנֻוָּל. מַסקנה. מעֻבֶּרֶת. מעלות טובות.
מעריב. מערכה. (י"ח) מְפלג בתורה. מפֻנק גדול. מצבה. מצות
עֲשֵׂה. מצות לא תעשה. מציאה רבה. מקֻבל. מקוה. מרידה.
מרה שחורה. מרור. משגיח. משֻׁגע וּמְטֹרָף. מַשְׁכּוֹן. מִשְׁכָּן.
משל. משלוח־מנות. מיֻשמד להכעיס. מְשֻׁעְבָּד. משפט וצדקה.
משרד. מְשָׁרֵת. מיתה קלה. מיתת נשיקה. מתוק כדבש.

פרק י"ד. אות נ'.

נאה דורש ונאה מקים. נאמן. נאמנות. נביא. נביאות. נָבָל. נְבוּל פה. נבלה. נֶגַע. נִגּוּן. נגינה. נגיד. נגיעה. נדיב. נדבה. נֶדֶן. נֶדֶר. נדחה. נהנה מיגיע כפיו. נוגע בדבר. נוהג. נוקם ונוטר. נוטה למות. נַחֲלָה. נחמה. נחת רוח. נְחוּת דרגא. נחבא אל הכלים. נטילת יָדַיִם. נחש. נחש הקדמוני. ניסן. ניצוץ. נִמּוּס. נכנס יין יצא סוד. נכרי. נִכָּרִים דברי אמת. נֵס. נסים ונפלאות. נֻסח אשכנז. נֻסח ספרד. נע ונד. נעשה ונשמע. נעצר. נַעַר. נערה. נֵפֶל. נצחון. נקי כַּפַּיִם. נקוד. נְקֻדה. נקבה. נקמה. נר תמיד. נר נשמה. נר לאחד נר למאה. נשיא. נשמה. נֶשֶׁף. נתפרדה החבילה. נשמה יתרה. נשים דעתן קלה. נשמת כל חי. נשרף.

פרק ט"ו. אות ס'.

סבה. סבר פנים יפות. סבלנות. סבלן. סובל. סגור ומֻסגר. סדר. סדור. סדרן. סדרה. סגי נְהוֹר. סגלה. סגופים. סוד גלוי. סוף. סוף כל סוף. סוף מעשה במחשבה תחלה. סוף טוב הכל טוב. סוף גנב לתליה. סוס. סוחר. סורר ומורה. סופר. סופו מוכיח על תחלתו. סחורה. סיון. סכום. סך הכל. סכסוך. סליחה. סליחות. סְכָךְ. סַכָּנָה. סכנת נפשות. סמן טוב ומזל טוב. סמן דלות. סם מות. סמיכות הפרשיות. סעודה. סעודה מפסקת. סעודת מצוה. סָפֵק. ספר. ספור. ספורי מעשיות. סֵפֶר תורה. ספירה. ספריה. סרכה. סלוק. סקילה, שרפה, הֶרֶג וְחֶנֶק. סתירה. סְתָם. סַתירת זקנים בְּנין. סתם מקשן עם הארץ.

פרק ט"ז. אות ע'.

עֶבֶד. עֶבֶד כנעני. עֲבֵדָה. עבודה. עבודת הבורא. עבודה זרה. עבודת פרך. עברי. עבריה. עברית. עֲבֵרָן. עֲבֵרָה. עברה גוֹרֶרֶת עברה. עברות שבין אדם לחברו. עברות שבין אדם למקום. עבר ובטל. עבר זמנו בטל קרבנו. עִבּוּר. עֶגְלָה. עֶגלה ערופה. עגונה. עגמת נֶפֶש. עד ככר לֶחֶם. עד ביאת הגואל. עד עתה. עד שיבוא אליהו. עד כֹּה ועד כֹּה. עד אור הבֹּקר. עד מתי? עד חצי המלכות. עד כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ. עד היכן הדברים מגיעין. עד הֶרֶגַע האחרון. עובר לסוחר. עוזר דלים. עוכר ישראל. עוֹלָם הזה. העולם כמנהגו נוהג. עולם הבא. עולם הפוך. עַכְבָּרָשׁ. (י"ט) עוֹלַם האמת. עלמא דשקרא. עוף השמים יוליך את הקול. עוסק בצרכי צבור. עוסק בתורה. עוקר מן השֹּׁרֶשׁ. עַוְלָה. עוֹלָה. עוֹלֶה ויורד. עולם ומלואו. עוֹף. עוֹר ועצמות. עז פנים. עזות פנים. עזות וְחֻצפה. עֶזְרָה בצרה. עֲזָרָה. עזרת כהנים. עזרת לויים. עזרת ישראל. עזרת נשים. עטרה. עֶבֶד מֶלֶךְ כמלך. עַיִן רעה. עִיּוּן. עַיִן. עין לא ראתה. עִכּוּב. עכבר. עַכּוּ"ם. עלינו. עליו השלום. עליה השלום. עליכם ועל בניכם. עליה. עִלּוּי. עֶלֶם. עלמה. עלית נשמה. עלילת דם. על תורה. על דֶרֶךְ אֶרֶץ. על אשה ובנים. על מלכות. על הנסים. עלי ועל צוארי. על פי רֹב. על מנת לקבל פרס. על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון. על הראשונים אנו מצטערים ואתה בא להוסיף עליהם! על צד היותר טוב. על אחת כמה וכמה. על חשבון. עַמּוּד. עני ואביון. עניות. עשיר יענה עזות. עם קדוש. עם לא היה. עם הארץ. עמק השוה. עֹנֶג

גדול. עֹנֶג שבת. ענויים קשים. ענין. עֹנֶש. עֵסֶק ביש. עסקן. עפוש. עצה טובה. עצירות. עָקֵש. עקשן. (כ׳) עקשנות. עקר שכחתי. עקרת הבית. עקדה. עפר ואֵפר. עתידות. עֵרֶב רב. עשיר. עשירות. עֹשֶר וכבוד. עצל. עצלות. עַצבות. ערל. ערמה. עֶרֶב שבת. ערב יום טוב. עשרים וארבעה. עשרה בטלנים. עשרה נסיונות. עשֶׂרת הדברות. עשֶׂרת ימי תשובה. עשֶׂרת השבטים. עשרת בני המן. עֶשֶׂר מכות. עשרה בטבת. עתון. עתיד לִתֵּן את הדין.

פרק י״ז. (אות פ׳).

פאה. פֶּגַע רע. פגם משפחה. פגימה. פֶּגֶר. פגירה. פדיון הבן. פדיון שבוים. פה קדוש. פה מפיק מרגליות. פה אחד. פה אל פה. פוסקים. פועל. פורק על. פושט יד. פושט את הרגל. פותר חלומות. פושעי ישראל. פזרן. פזמון. פַּחַד שוא. פחיתות הכבוד. פְּחָת. פטור בלא כלום אי אפשר. פיוט. פַּיְטָן. פֶּטֶר חמור. פטירת הצדיק. פיו ולבו שוים. פילוסוף. פילוסופיה. פיתום ורעמסס. פֶּלֶא. פלאי פלאים. פְּלַג גוף. פלפול. פמליה של מעלה. פַּנּו מקום! פנים חדשות. פנים אל פנים. פְּנַי. פלוני. פנויה. פנקס. פְּסַק דין. פָּסוק. פסיעה גסה. פסול. פֶּסח. פסֹלת. פַּעם אחת ביובל. פעֻלה. פקוח נֶפֶש דוחה שבת. פֶּרֶא אדם. פראים. פרט וכלל. פרסום. פרהסיה. פרחה נשמתו. פרה אדֻמה. פֶּרֶק משנָיות. פרקי אבות. פרשה. פרצה קוראה לגנב. פריץ. (כ״א) פריצות. פריעה. פרענות. פריעת בעל חוב. פרנסה. פרנס. פרוטה. פֵּרוש המלות. פָּרוש. פרוד הלבבות. פריה ורביה. פָּרֹכֶת. פרצוף. פרשת דרכים. פשוט. פשטן. פשיטה.

פשט נבלה בחוץ ואל תצטרך לבריות! פשרה. פתקה. פתרון חלומות. פָּתַח פתוח. פתחון פה. פתיחת הארון. פתי מאמין לכל דבר. פְּתַח חרטה. פרנס לפי דורו. פת בְּמֶלח תאכל ומים במשורה תשתה.

(הוספה מחל על הקדש)

האות פ׳.

בלשונות המערביות יש שני „פ", האחד למבטא p. והשני למבטא f. בין שני המבטאים האלה אין כל יחס ואינם מתחלפים זה בזה. „פולניה" היא בפי כל ובכל מקום פולניה ולא פולניה וכן כל השמות אשר בהם פ. כמו שפניה, פרלמנט, פוליטיקה, פדגוגיה. וכן הוא בשמות האנשים. ולהפך כל השמות אשר בהם פ לא תשתנה האות על ידי כל סבה, כמו פלורנץ, פקולטט, פספור ושמות אנשים כמו פרנץ, פרידריק, פרדיננד. — בעברית יש לכלנו פ ה א ח ד, אשר מבטאו משתנה לפי מקומו. בראש המלה או גם באמצע אחרי נח נראה וכשהוא כפול בסמן הדגש החזק מבטאו פ־; ובסוף המלה, אחרי שוא נע אחרי נח נסתר, בין שהוא בפעל ובין שהוא רק בכח מבטאו פ - F. ועתה השאלה מה לעשות במלים הלקוחות מלשונות העמים, כגון: ארפה, פרוסיה, פרטוגל, פוזן, פירמידה, פרוטוקול פול. פלסטינה, טרנופול, קנסטנטינופול ועוד, אשר בהם פ ולא פ או להפך במלים שבהם פ ולא פ כגון: פרסט, פרנק, פרנץ פנלנד, אלפרד, אלפנז, פילדלפיה, פרשמן. הנעשה בהשמות האלה, כמו שעשינו לפרעה מלך מצרים? הנכון שנאמר למשל: פרנץ ופול על פי דיני הנקוד שלנו!

מספרים על בחור אחד בעל דקדוק, אשר בהיותו בלבוב, הלך אל בית רב שלמה בובר ויאמר לו בברכתו: שלום עליך רבי שלמה וור, בהיות לו מבטא הב׳ אחרי נח נסתר כמבטא הו׳.—

ובכן עלינו להתנהג במלים הזרות ולבטא בהם את הפּ בכל מקום במבטא p. ואת הפ בכל מקום במבטא f. ולא נשתמש בהן לא בד״ק ולא בד״ח ורק הקו אשר מלמעלה להאות יהיה סמן להבדיל בין המבטאים.

במקום אחר הוכחתי, כי גם בעברית לא היה להקדמונים הדין המשנה הזה. הדגיש הקל היה רק סמן לראש ההברה, אשר לפי טבע הלשונות המזרחיות, להשמיע תמיד איזו אות קלה מן הגרון בראש כל הברה. על כן יש לנו שמות רבים, אשר נוסף עליהם א׳ או נקודה, אשר קראוה דגש קל, לאמר סמן לאות קלה. וגזניוס מביא, כי בהעתקת התורה, אשר להמלומד בעברית הירונימוס יש למשל השם „אף״ בסמיכות הכנוי״ם Affi ולא Appi. כן שמע מפי היהודים ובפרט מפי מוריו, כי הדגש החזק רק מכפיל ואיננו משנה את מבטא האות וד״ל.

פרק י״ח. אות צ׳.

צֹאן קדשים. צאינה וראינה. צִבּוּר. צבוע. צַד. צדדים. צדיק. צְדָקת. צַדְקָנִיּוֹת. צדקה תציל ממות. צְדוק הדין. צדיק יסוד עולם. צורה. צורת מטבע. צורר היהודים. צַוָּאָה. ציצית. צידה לַדֶּרֶךְ. צום גדליה. צִיּוּן. צִיּוֹן וירושלַיִם. ציוני. ציוניות. צֶלֶם. צלם אלהים. צנועה. צַעַר בעלי חיים. צַעַר גִדּוּל בנים. צַעַר רפוּי שֶׁבֶת וּבשֶׁת. צפון ודרום. צרכי

צבור. צרה. צרת הרבים חצי נחמה. צרות אחרונות משכחות את הראשונות. צדיק בְּהַפֶּלֶךְ. (כ״ב) צפור דרור. צָרַעַת. צרה שלא תבוא.

פרק י״ט. אות ק׳.

קבלה. קבלת שבת. קבלת אורחים. קַבֵּל האמת ממי שאומרה. קִבּוּץ. קבצן. קבצנות. קִבּוּץ גליות. קבלן. קבלנות. קֶבֶר. קֶבֶר אבות. קֶבֶר ישראל. קבורה. קָדוֹשׁ וטהור. קָדוֹשׁ מבטן. קְדוֹשׁ עליון. קֹדֶשׁ קדשים. קִדּוּשׁ והבדלה. קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ. קִדּוּשׁ השם. קְדֻשָּׁה וברכו. קַדִּישׁ. קַדַּחַת. קֹדֶם כֹּל. קהל ועדה. קְהִלָּה. קול קורא. קול מבשר, מבשר ואומר. קונה. קונה הכל. קוֹרֵא. קוֹרֵעַ כדג. קח ולך. קיום הַפְּסָק. קימא לן. קלות ראש. קל שבקלים. קַלְפִּי. קְלִפָּה. קל וָחֹמֶר. קַמֵּעַ. קמצן. קמצנות. קנאה ושנאה. קנאת סופרים תרבה חכמה. קנא ונוקם. קנין סודר. קנס. קְעָרָה. קפיצת הַדֶּרֶךְ. קצו של י׳. קצור ימים. קרבן מנחה. קרוב. קרובה. קריאת שמע. קריאה. קריעה. קריעת ים סוף. קרועה ובלויה. קרשים. קֶרֶן קַיֶּמֶת. קרוב למלכות. קֵרֵחַ מכאן ומכאן. קֶשֶׁר של קימה. קֶשֶׁר של רשעים. קֶשֶׁר של תפלין. קֻשְׁיָה. קֵיסָר. קֵיסָרִים קֵיסָרוּת.

פרק כ׳. אות ר׳.

ראש וראשון. ראש חֹדֶשׁ. ראש השנה. ראש הקהל. ראשו וְרֻבּוֹ. ראשי פרקים. ראשי תבות. ראשית חכמה. רב דעות. רַב. רבים. רַבָּן. רבנים. רַבִּי. רַבִּיִּים. רבנו. רבותינו זכרונם לברכה. רבן של כל בני הגולה. רבונו של עולם. רבון העולמים. רבותה. רִבִּית. רֶגַע. רֶגַע כְּמֵימְרָא. רֶגֶל. רוּחַ.

רֶוַח. רְוָחִים. רודף שלום. רואה ואינו נראה. רואים בחוש. רופא ולא לו. רוצח. רוקח. רַחַיִם על צוארו. רְחַ"ש. ריקים ופוחזים. רכילות. רֶמֶז. רמ"ח אברים. רמ"ח מצות עֲשֵׂה. רע עַיִן. רפואה בדוקה. רפואה שלמה. רצועה. רציחה. רשות היחיד. רשות הרבים. רשע. רשעות.

פרק כ"א. אות ש'.

שאֵלה. שאֵלות ותשובות. שאֵלת חכם חצי תשובה. שאול תחתית. שבת ראש חֹדֶש. שבת בראשית. שִׁבְיָה. שבועה. שבת שירה. שבת הגדול. (כ"ג) שבת חזון. שבת נחמו. שבת שובה. שבת שלום וברכה. שבת שבתון. שבת שקלים. שבת זכור. שבת פרה. שבעה. שלושים. שבעת ימי המשתה. שבעה דברים בְגֹלֶם. שֶׁבַע חכמות. שבעים לשונות. שבועת שוא. שֶׁבֶר. שֹׁבֶר. שברי כלים. שברים. שגעון. שדוך. שדכן. שה"י פה"י. שהכל. שוטה. שיר השירים. שומר חנם. שומר שכר. שואל. שומר ומציל. שור המזיק. שופרו של משיח. שוכן עד. שומר פתאים ה'. שחרית. שחור על גבי לבן. שוֹחֵט. שֹׁחַד. שחיטה. שטר חוב. שירה. שַׁיָרָה. שִׁירַיִם. שיר המעלות. שַׁ"י עולמות. שכן טוב. שכנות. שכונה. שִׁכּוֹר. שכרות. שליח מְיֻחד. שליח צבור. שליח מצוה. שלום וְשַׁלְוָה. שְׁלִישׁ. שָׁלִישׁ. שלישות. שלש עשרה מדות. שְׁמָד. שמע ישראל. שמועות טובות. שמונה עשרה. שמיני עצרת. שמחת תורה. שַׁמָּשׁ. שמטה. שמירה. שם טוב. שם רע. שס"ה גידים. שס"ה מצות לא תעשה. שעה מצלַחַת. שעוּר. שַׁעַר. יְשַׁעַת הַבְּשׂר. שֶׁפַע. שקיעת החמה. שֶׁקֶר אין לו

רגלַיִם. שֶׁקֶץ. שקצה. שתיקה כהודאה. שתיקה יפה לחכמים קל וחֹמֶר לטפשים. שְׁתִי וָעֵרֶב. שְׁתָף. שְׁתָּפוּת. שונא בֶּצַע. שונא ישראל. שוכר. שחוק. שטן. שֵׂיבה טובה. שיחות חֻלִּין. שיחות תלמידי חכמים. שָׂכָר. שְׂכַר מצוה מצוה. שָׂכִיר. שְׂכִיר יום. שכר טרחה. שמחה. שמחת תורה. שנאה. שנאת חנם. שר המשקים. שררה. שריד ופליט. שמיכה. שרפה.

פרק כ"ב. אות ת׳.

תאוה. תבה. תבת נֹח. תֹּהוּ וָבֹהוּ. תבלה ותחדש. תהום. תוכו כבָרוֹ. תובע. תודה רבה. תולה אֶרץ על בלימה. תוכחה. תוקע. תורה שבכתב. תורה שֶׁבְּעַל פה. תורת משה. תורה ומעשים טובים. תורה וגְדֻלה במקום אחד. תחבולה. תחום שבת. תְּחִנָּה. תחנון. תחית המתים. תַּחַת כפת הרקיע. תֵּכֶף ומיד. תכֵלת השמַיִם. תוך כדי דבור. תליה. תלוי ועומד. תלָיָן. תלמיד. תלמוד. תלמוד תורה. תלמיד חכם. תֵּל עולם. תמיד. תם וישר. תמימים. תמימות. תמונת אות. תְּנַי. תְּנָאִים. תַּנָּא. תַּנָּאִים. תְּנָאִים וַחֲתֻנּוֹת. תענוג. תענית. תענית אסתר. תענית צבור. תפלה. תפלת שחרית. תפלת מנחה. תפלת עַרְבִית. תפלת מוסף. תפלת נעילה. תפלת שוא. תפלין. תפלה עושה מחצה. (כ"ד) תפלה של יד. תפלה של ראש. תקון. תקון חצות. תקנת שבת. תקיעת שופר. תקופה. תקנה. תקיף. תֹּקֶף. תַּקִּיפוּת. תְּקופת ניסן. תקופת תמוז. תקופת תשרי. תקופת טבת. תקומה. תרומה ומעשר. תרבות. תרגום. תרי"ג מצות. תֵּרוּץ מספיק. תַּרְעֹמֶת. תרנגול. תרנְגֹלֶת. תרועה. תשובה. תשועת ה׳ כהֶרֶף עַיִן. תל עולם. תהלים. תשר"ק.

הערות.

א) אין מזל לישראל. רז"ל כִּוְּנוּ באמרם זה, כי בני ישראל הם למעלה מן המזל, כי אין להכוכבים שליטה בהם, כי ה' הוא אביהם ומלכם, לחסד ולשבט. אך בפי העם יש להפתגם הזה כונה אחרת לאמר, כי אין הצלחה לישראל מאז בא בגולה וגרש מעל שלחן אביו.

ב) אסור לרחם. חלילה לחשב כי עלינו להשתמש רק במדת הדין. אולם יש לדעת חשבון בכל מעשה, כי לפעמים חוטאים אנחנו חטא גדול על ידי מדת הרחמים. למשל אם לא נמסר את הגנב אל בית המשפט ילך ויוסיף ויגנב. על כיוצא בזה אמרו: אין מרחמים בדין.

ג) בית הכסוי. שמתי כסוי במקום כסא. המורה בכה"ק על המושב הנכבד לכהן, למלך ולשופט. מעלים בכבוד ולא מורידים.

ד) בעל הון. כשמציעים לפני איש לקנות חפץ והוא אין לו חפץ לקנותו, הוא משתמט על פי רב ואומר: אינני בעלון על החפץ הזה, לאמר אינני בעל-הון.

ה) בעל חוב. בהשם הזה שנה העם מאוד בתתו אותו להלוה העני ובאמרם על איש שהוא בעל חוב גדול, כונתם שהוא חב כסף הרבה ואין לו לשלם. תחת כי בעל חוב באמת, הוא הנושה, המלוה ולא הלוה.

ו) בעל מלאכה. הוא האיש אשר אחרים עושים את מלאכתו וכמו שאמרו על הקב"ה: ונאמן הוא בעל מלאכתך, שישלם לך שכר פעלתך. ובפי העם הוא הפועל, העושה את המלאכה וכן בעל עגלה, הוא האיש אשר לו העגלה והסוסים. אך העם מכון בו על מנהל הסוסים בשוט אשר בידו אל מקום חפץ הנוסעים.

ז) בעל עסקן. צריך לאמר בעל עסק או עסקן. כן אומרים בטעות: בעל תוקע, בעל מחבר, בעל קורא.

ח) דבר אחר. בשביל לדבר בלשון נקיה אומרים על החזיר „דבר אחר". וככה קוראים את העשיר הכילי, אשר איננו נותן רק אחרי מותו.

ט) האוחז ביד מדת משפט. אומרים את הפסוק הזה על אחד מאנשי הריב, אשר בידו החפץ, שהם רבים עליו. לעמת השני התובע, אשר עליו נחתך הדין: המוציא מחברו עליו הראיה.

י) הדיוט קופץ בראש. אין זה רק עקץ להדיוטים עזי פנים שבדור, כי אם מוסר ותורה לאנשי עליה, הדרושים לנו לעמד על המשמרת המוצעת לפניהם, לעבד עבודת הצבור ולדאג לשלום הקהלה והם מצטרקים באמתלאות ותרוצים שונים: כי אי אפשר להם לקבל כל משרה ומפנים מקומם לכל הדיוט הקופץ בראש.

יא) הסר ממך עקשות פה. בספר משלי שלמה הוא מוסר לכל איש לשמר את לשונו ולא יטמאנה בדברי נְבָלָה או בכזבים ושקרים. אך בפי העם כונה אחרת לו, כי לא נעשה מעשים מֻתָּרים וכשרים אך אסורים הם לפי דעת אחרים. הנה כן אמרו גם רבותינו: אם עם הארץ חסיד, אל תדור בשכונתו!

יב) טלית קטן. יש דיקנים האומרים כי יש לתקן ולאמר טלית קטנה. אולם האמת היא, כי אין „קטן" תאר לטלית, כי אם תאר במקום השם ילד, לאמר טלית של קטן.

יג) יין שָׂרָף. כן נקדתי לפי דעתי, כי הכונה על המשקה הנעשה מן שרף הפרות. אפשר לקרא את השותה הרבה מהיין החריף הזה שָׂרָף, אבל לא את היין. הוא איננו שרף לא מן השמים ולא מן הארץ.

יד) כבולעו כך פולטו. יש איש תם וישר, אך איננו מושל ברוחו, אשר אי אפשר לו לשמר דבר בחדרי לבבו. עלינו להזהר מאיש כזה, לא למסר לו כל דבר סוד ואפילו בבל יגיד,

כי עד מהרה יהיה זה סוד גלוי. וכן אומרים: חכם יודע מה שהוא אומר וסכל אומר מה שהוא יודע.

טו) כזקן כילד. להפתגם הזה יש שני פרושים לפי שתי דעות שונות. האיש הישר אומר: הזקן חלש בגופו, חושיו כהים, ידיו ורגליו רפות. ובכן עלינו הצעירים לתמכו ולסעדו, לדאג לשלומו עד רגעו האחרון; ויש אחרים, דוקה מן המשכילים האומרים: הנה הוא מן הדור הישן וחפצו כי הוא יהיה לנו לעינים בכל מעשינו!

טז) כל מום רע. לדעת העם אין המלה רע תאר להשם מום, כי אם להאיש, אשר לו מום.

יז) לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר. העם חלק את הפתגם הזה לשנים לאמר, כי בקרב בני אדם עלינו להיות בני אדם, כלומר בעלי נמוס. ירא שמים ועובד אלהים בסתר.

יח) מערכה. בהיות מאמינים, כי הכוכבים ממסלותם מלוים את האדם ומטים אותו לכל מעשה לאשרו או לאסונו, אומרים הם על כל איש המתפאר ואומר, כי בחכמתו הפליא לעשות גדולות, כי אין לו במה להתפאר, כי הכל בא ממערכת השמים, מן הכוכבים.

יט) עַכְבָּרש, מכנים בהתאר הזה כל איש רע, החומס לא רק למלא נפשו הרעבה, כי אם גם בשביל אנשי נילו וחבריו. מובן כי הוא עושה כן, כשהוא רואה לפניו אוצר גדול, אשר יספיק גם לו גם להם. המלה מחברת מן עכבר ומן רשע ע״פ הנמצא בתלמוד (מסכת בבא מציעא דף א׳) המפקיד פרות אצל חברו, הרי זה מוצא לו חסרונות וכ׳, הכל לפי המדה וכ׳. א״ר יוחנן בן נורי: וכי מה אכפת להון לעכברים, הלא אוכלין בין מהרבה בין מקמעא? וכ׳. תוספות: וטעמיהו דרבנן? מפרש בירושלמי: הני עכברי רשיעי נגהו. כד חמיין עבור, לא מסתיהו דאכלין, אלא, קריין לחבריהון דאכלי עמהון.

כ) עקשן. כן רגילים לקרא כל איש העומד על דעתו. אולם זה לא נכון. אדרבה מדה טובה היא ודרושה מאת כל איש

להיות עומד על דעתו ולא לבטלה, כל זמן שאיננו נוכח, כי דעת חברו טובה ממנה. וכן אמרו רבותינו: תלמיד חכם שאין בו דעה, כלומר דעה קבועה, נבלה טובה הימנו. כי ביחוד דורשים אנחנו מכל תלמיד חכם, שיהא עומד על דעתו ולא יבטלנה מפני דעת אנשים תקיפי הקהלה. אך איש אשר איננו שומע תוכחת דברים וכל הסברה, נקרא עקשן או עקש. ומה לתבן את הבר?

כא) פריץ. השם הזה אשר הוא בכתבי הקדש כנוי לכל עָוֶל, מושל אכזרי, כמו פריץ חיות, היה עתה בפי העם לתאר הכבוד! כיצד היה הדבר הזה? ידוע כי היו לפנים בעלי אחזות גדולות אשר נקראו אבירים או פרשים (ריטטער בלעז) אבותינו אשר ראו את כל החמס, השד והרצח, אשר עשו הפרשים האלה, הסבו את שמם ואמרו פריצים תחת פרשים וכן קראו לכל עשיר ותקיף, פריץ. ברבות הימים נשכחה מהם ההוראה הראשונה מן השם הנפלא הזה, כי היה לתאר חשוב ונכבד לכל עשיר. הסופר דוקטור קיזרלנג מביא העתקה מתוך בקשה, אשר שלחו ראשי קהלת ישראל, אשר בבירת פרטוגל אל מושל הארץ ובין התארים הרבים, אשר העתירו עליו לכבוד ולתפארת, נמצא גם התאר הזה „הפריץ הגדול". הם בודי לא כונו בו את הוראתו הַתְּנָכִית.

כב) צדיק בְּהֵפֶּלֶץ האותיות הסופיות, מלבד „המם" נקראות פשוטות. בגרמנית היו אומרים לפנים על איש פשוט או על כל דבר פשוט „שלעכט". לותר מתרגם „תם וישר" רע'כט אונד שלע"כט. וכן אומרים אנחנו על צ' פשוטה איינע שלע'כט צ'. היום משמשת המלה „שלע'כט" בגרמנית לגני ואומרים על איש שפל ורע איין שלע'כטער מענש. ההמון וגם רבים מן הלמדנים התרגלו לקרא את האות צ. צדיק במקום צדי. וזאת באה להם מסדר קריאת האותיות, כי המשיכו את הק' אל הצ' ואמרו: אלף בית וכ' צדיק-קוף. ועתה ברצות איש להשפיל את ערך צדיק אחד, אשר איננו ישר בעיניו, אומר עליו, כי הוא צדיק כמו הצדיק אשר בהשם פלץ איין שלע"כטער צדיק, כלומר לא צדיקו פשוט, כי אם שפל ורע.—

כג) שבת הגדול. להשם הזה אין זכר לא בתלמוד ולא בספרי הגאונים. גם להטעם מפני מה קוראים את יום השבת שלפני חג הפסח שבת הגדול אין כל טעם וגם איננו נכון. כי השם שבת הוא במין נקבה, והיה לנו לאמר שבת הגדולה. על כן דעתי, כי אבותינו קראו את יום השבת הזה: שבת-הגדה על פי המנהג, שקוראים בו את ההגדה. כמו שקראו שבתות הרבה על פי קריאת הפרשה בתורה או קריאת ההפטרה; שבת בראשית, שבת שירה, שבת חזון, שבת נחמו שבת שובה. והנה כתבו בר״ת „הג׳״ את המלה וטעו המעתיקים ועשו מן „הג׳״ „הגדול״. (השערה.)

כד) תפלה עושה מחצה. אין הכונה כי אלהים נותן להמתפלל חצי בקשתו. הפתגם הזה נותן לנו מוסר השכל, כי רק על ידי עבודה ותפלה יחדו יש לנו תקוה לראות ברכה וכל אחת לבדה איננה מועילה. וכן דרשו רבותינו על הפסוק: וברכך ה׳ אלהיך בכל אשר תעשה. הנה כן טעינו זה אלפים שנה, ולא נסינו ולא עשינו מאומה לגאולתנו ולא שמענו לקול ממרום: שובו אלי ואשובה אליכם!

———

דגמאות אחדות בנטיות השמות, הפעלים ובכל"ם עם הכנוים.

בֵּן, הַבֵּן, בֶּן הַמֶּלֶךְ. בְּנִי בִּנְךָ בְּנֵךְ. בְּנוֹ בְּנָהּ. בְּנֵנוּ בִּנְכֶם בִּנְכֶן, בְּנָם. בְּנָן, — בָּנִים. הַבָּנִים. בְּנֵי הָאִישׁ. בָּנַי. בָּנֶיךָ בָּנַיִךְ. בָּנָיו בָּנֶיהָ. בָּנֵינוּ. בְּנֵיכֶם בְּנֵיכֶן, בְּנֵיהֶם בְּנֵיהֶן,—בַּת. הַבַּת. בַּת הַשָּׁכֵן, בִּתִּי. בִּתְּךָ. בִּתֵּךְ. בִּתּוֹ בִּתָּהּ. בִּתֵּנוּ. בִּתְּכֶם בִּתְּכֶן, בִּתָּם בִּתָּן,— בָּנוֹת. הַבָּנוֹת. בְּנוֹת הָעִיר. בְּנוֹתַי. בְּנוֹתֶיךָ בְּנוֹתַיִךְ בְּנוֹתָיו בְּנוֹתֶיהָ. בְּנוֹתֵינוּ. בְּנוֹתֵיכֶם בְּנוֹתֵיכֶן, בְּנוֹתֵיהֶם בְּנוֹתֵיהֶן,—גְּבִירָה אוֹ גְּבֶרֶת. הַגְּבֶרֶת. גְּבֶרֶת הַבַּיִת. גְּבִרְתִּי גְּבִרְתְּךָ גְּבִרְתֵּךְ. גְּבִרְתּוֹ גְּבִרְתָּהּ. גְּבִרְתֵּנוּ גְּבִרְתְּכֶם גְּבִרְתְּכֶן, גְּבִרְתָּם גְּבִרְתָּן,—כָּתַב. כָּתַבְתִּי כָּתַבְתָּ כָּתַבְתְּ כָּתַב כָּתְבָה. כָּתַבְנוּ. כְּתַבְתֶּם כְּתַבְתֶּן כָּתְבוּ.-- אֲנִי כּוֹתֵב כּוֹתְבָה. אַתָּה כּוֹתֵב אַתְּ כּוֹתְבָה הוּא כּוֹתֵב הִיא כּוֹתְבָה. אֲנַחְנוּ כּוֹתְבִים כּוֹתְבוֹת. אַתֶּם כּוֹתְבִים אַתֶּן כּוֹתְבוֹת. הֵם כּוֹתְבִים הֵן כּוֹתְבוֹת.— אֶכְתֹּב. תִּכְתֹּב תִּכְתְּבִי יִכְתֹּב תִּכְתֹּב. נִכְתֹּב תִּכְתְּבוּ תִּכְתֹּבְנָה יִכְתְּבוּ תִּכְתֹּבְנָה.-- הִשָּׁמֵר. נִשְׁמַרְתִּי נִשְׁמַרְתָּ נִשְׁמַרְתְּ. נִשְׁמַר נִשְׁמְרָה. נִשְׁמַרְנוּ. נִשְׁמַרְתֶּם נִשְׁמַרְתֶּן, נִשְׁמְרוּ—אֲנִי נִשְׁמָר נִשְׁמָרָה. אַתָּה נִשְׁמָר אַתְּ נִשְׁמָרָה. הוּא נִשְׁמָר הִיא נִשְׁמָרָה. אֲנַחְנוּ נִשְׁמָרִים. נִשְׁמָרוֹת. אַתֶּם נִשְׁמָרִים אַתֶּן נִשְׁמָרוֹת. הֵם נִשְׁמָרִים הֵן נִשְׁמָרוֹת.— אֶשָּׁמֵר. תִּשָּׁמֵר תִּשָּׁמְרִי. יִשָּׁמֵר תִּשָּׁמֵר. נִשָּׁמֵר. תִּשָּׁמְרוּ תִּשָּׁמַרְנָה. יִשָּׁמְרוּ תִּשָּׁמַרְנָה.—דִּבֵּר. דִּבַּרְתִּי. דִּבַּרְתָּ דִּבַּרְתְּ. דִּבֵּר דִּבְּרָה. דִּבַּרְנוּ. דִּבַּרְתֶּם דִּבַּרְתֶּן, דִּבְּרוּ.— מְדַבֵּר. מְדַבְּרָה. מְדַבְּרִים מְדַבְּרוֹת.—אֲדַבֵּר.

תְּדַבֵּר תְּדַבְּרִי. יְדַבֵּר תְּדַבֵּר. נְדַבֵּר. תְּדַבְּרוּ תְּדַבֵּרְנָה. יְדַבְּרוּ תְּדַבֵּרְנָה.— בִּי. בְּךָ בָּךְ. בּוֹ בָּהּ. בָּנוּ בָּכֶם בָּכֶן. בָּהֶם בָּהֶן.— כָּמוֹנִי. כָּמוֹךָ כָּמוֹךְ. כָּמוֹהוּ כָּמוֹהָ. כָּמוֹנוּ. כְּמוֹכֶם כְּמוֹכֶן. כְּמוֹהֶם כְּמוֹהֶן.— לִי לְךָ לָךְ. לוֹ לָהּ לָנוּ. לָכֶם לָכֶן. לָהֶם לָהֶן.— מִמֶּנִּי. מִמְּךָ מִמֵּךְ מִמֶּנּוּ מִכֶּם מִכֶּן. מֵהֶם מֵהֶן.— הַשְׁלִיךְ. הִשְׁלַכְתִּי. הִשְׁלַכְתָּ הִשְׁלַכְתְּ. הִשְׁלִיךְ הִשְׁלִיכָה.— הִשְׁלַכְנוּ. הִשְׁלַכְתֶּם הִשְׁלַכְתֶּן. הִשְׁלִיכוּ. מַשְׁלִיךְ מַשְׁלִיכָה מַשְׁלִיכִים מַשְׁלִיכוֹת.— אַשְׁלִיךְ. תַּשְׁלִיךְ תַּשְׁלִיכִי. יַשְׁלִיךְ תַּשְׁלִיךְ. נַשְׁלִיךְ. תַּשְׁלִיכוּ תַּשְׁלֵכְנָה. יַשְׁלִיכוּ תַּשְׁלֵכְנָה.— הִתְבַּקֵּשׁ. הִתְבַּקַּשְׁתִּי. הִתְבַּקַּשְׁתָּ הִתְבַּקַּשְׁתְּ. הִתְבַּקֵּשׁ הִתְבַּקְּשָׁה. הִתְבַּקַּשְׁנוּ. הִתְבַּקַּשְׁתֶּם הִתְבַּקַּשְׁתֶּן. הִתְבַּקְּשׁוּ.— מִתְבַּקֵּשׁ מִתְבַּקְּשָׁה. מִתְבַּקְּשִׁים מִתְבַּקְּשׁוֹת. אֶתְבַּקֵּשׁ תִּתְבַּקֵּשׁ תִּתְבַּקְּשִׁי יִתְבַּקֵּשׁ תִּתְבַּקֵּשׁ. נִתְבַּקֵּשׁ. תִּתְבַּקְּשׁוּ תִּתְבַּקֵּשְׁנָה. יִתְבַּקְּשׁוּ תִּתְבַּקֵּשְׁנָה.—

הערה: „כּוֹתְבָה, נִשְׁמְרָה, מְדַבְּרָה, מַשְׁלִיכָה, מִתְבַּקְּשָׁה", משתמשים יותר בהתמונה כּוֹתֶבֶת, נִשְׁמֶרֶת, מְדַבֶּרֶת, מַשְׁלֶכֶת, מִתְבַּקֶּשֶׁת.

הנופל קם ויחי *)

היה איש אחד בארץ בעל נכסים ובעל מדות טובות, עסקן ודורש שלום אחיו ושלום כל בני האדם. היה חכם בתורה וערום בהויות העולם. ובכן נכבד בעיני כל מכירי ערכו הנעלה וְאָפְיו המצ׳ן.

רבים באו אליו לשאל בעצתו ויהיו דבריו להם כדברי האורים והתמים, כי ראו כי חכמת אלהים בו וכל מעשיו ודבריו ישרים ותמימים. ויחי ימים רבים חיים טובים בעשר וכבוד. אמנם באו אליו לא פעם גם אורחים לא קרואים, מקרים רעים, אשר הכאיבו אותו ויחשיכו מעט אור שמשו. אבל לא לארך ימים, כי עוד מעט סרו ממנו והוא שב למנוחתו ורוחתו. והנה פתאום נהפך הגלגל ומצבו התרועע ויתמוטט ויתפורר עד היסוד לאין מרפא.

וילך מדחי אל דחי עד אשר נפל ולא יכל קום. ביתו נהרס וכל יגיעו אפס ואיננו. חכמתו התבלעה, עז לבו עזבהו ותרפינה ידיו. אכף עליו היאוש וגם כל תקוה לטובה לא היתה לו, כי נכשל בכל אשר נסה וכל תחבולה

---

*) כל סופר מתכון ומשתדל, שיהיה לספרו טעם, כלומר שיהיה טוב, ערב ומועיל. אך יש שהדבר הזה אי אפשר ולא יצליח, שתהיינה בספרו כל שלש המעלות האלה יחד. הנה כן היה לי בספרי זה. הוא אמנם בלי כל ספק ספר מועיל, אך טוב וערב איננו. אף כי שמתי בו מעט תבלין בההערות אשר הוספתי אליו. הדבר הזה עוררני, לתת להקוראים את הספור הזה, ואחריו השירים, בחשבי כי הם יהיו טובים וערבים להקוראים ולא יהיה ספרי חסר טעם. המחבר.

לא הצליחה, לחזק עמדתו מעט. וירא כי במקומו וארצו אין לו עוד תקומה, נדחה ממנו כל תושיה, חָשך לו שם אור השמש ונגה הירח לא יאיר לו. הכוכבים התחבאו ומסביב לו התקדרו השמים והוא ממשש באפלה. ובכן קם ויצא ויעזב את מקומו, אשר נהפך לו לאויב ויהי נע ונד במרחקים. המחסור היה גורלו וכל מיני פגעים מנת חלקו. בעניו היה גם ללעג ולקלסה בעיני כל רואיו. בעניו היה חשוד לכל מעשה תועבה, בעניו היה למטרה לחצים ואבני קלע, אשר ירו עליו כל פורצי פרץ, כל נבל ובליעל. והוא קודר שחוח ודומם נשא ויסבל. זכר את הימים הטובים מקדם, ימי אשרו מלפנים, זכר את השמחה והשעשועים אשר היו לו לשבע ולרויה, זכר את הכבוד והתפארת מתנת חלקו מבית ומחוץ. ויהיו לו המה למאורות במחשכי נפשו, אשר הדליקו בקרבו תקוה, אמונה ובטחון, כי רחמי ה' עוד לא תמו, כי אלהים עוד יאיר אליו את פניו באהבה וחבה, כי ישוב לאיתנו ויתנער וחיה יחיה חיים טובים כימי קדם, כי יעברו ימי הזעם, אשר זעם עליו ה' עקב עונותיו ופשעיו בימים הטובים, בימי עשרו ואשרו. באמונתו זאת התחזק מעט ויהי לו כוח ויט שכמו לשאת כל כבד צרה ותחי רוחו. ויהי בהיות לו היום חשך ולא אור, היה לו אור בחדרי לבבו בלילה. כי בא אליו הדמיון בשפעת חלומות נעימים וחזיונות משיבי נפש. בדמיונו בנה לו ארמנות מלכים והיכלי רוזנים ונחת שלחנו מלא דשן מכל מאכל אשר יאכל ומכל משקה אשר ישתה על שלחן גדולי העם ושריו. ויהיו לו כל תענוגי בשר יחד עם כל שעשועי נפש. בחזון לבו לא היתה תאוה, אשר שגבה

ממנו ויהי מאושר ושמח. בעיני אויביו שונאיו ומנדיו, בעיני כל זד ועול, כל עריץ ופריץ היה עבד נבזה, תולעת ולא איש ובעיניו הוא לא נפל ערכו. העתיד המזהיר היה לו להוה ויהי עשיר רב האוצרות. בדמיונו הגדיל והפליא לעשות, כי לתאותו לא היה חק וכל גבול לתשוקותיו. להדמיון יד עשירה, יד מלאה גדושה ופתוחה לכל מבקש ודורש. ובכן אמר האיש בעניו: „למה לי לבקש עשרות ומאות, בעוד אשר אוכל לבקש אלפים ורבבות? למה לי לחבק עולם אחד ומלואו, בעת אשר בידי ש"י עולמות!"

כן עברו עליו שנים רבות ויהי דל שמח בחלקו אשר לקח מיד הדמיון, חלק חשוב מאוד, חתיכה הראויה להתכבד וכן היה צדיק חי באמונתו. את אשר לא מצא בהקיץ, השיג בשנתו ברחבה ויחי ויתענג בחזון. והנה בא היום אשר התעורר וירא את נפשו ברעה גדולה! המחסור צועק מרה, הרעב מציק, הצמאון לוחץ ואויביו מסביב דורסים, טורפים ואוכלים ואין מידם מציל ואין מנוס ואין מפלט ואין כל קו אור! הלא כה אמר הנביא: „כאשר יחלם הרעב והנה אוכל והקיץ וריקה נפשו. וכאשר יחלם הצמא והנה שותה והקיץ והנה עיף ונפשו שוקקה!" המבוכה נוראה ואְימה, קול היאוש עולה מקרבו, קול השפק נעור מירכתי לבבו. חכמתו התבלעה, שכלו הועם וכל עצה אין. ופתאום שמע קול אלהים קורא אליו לאמר: „מה לך כי נדהמת? הקיצה מתרדמתך הארכה, התעורר והתעודד, קומה ועשה, כי יש לאל ידך! כבר אתה בקר וגם לילה. עת לעשות ולא לשכב בעצלתים!" אז חלף רוח ויתעורר ויאמר: „הנה הידים האלה, האין בהן כוח לכל עבודה כשרה

ומועילה! למה לי לשעות בדברי שקר ולבקש לחם צר בתחבולות וכל ערמה, ליבש מוחי ושקוי עצמותי, בעוד חיל וכשרון עמדי, להוציא לחם מן הארץ, לאכל לשבע מעל שלחן אלהים, אשר ערך לכל בני האדם? למה לי לשמע דבת עם, כי חי אני על חשבונם, כי כל אשר אני אוכל ושותה וכל הנמצא עמדי הוא אך מידם, אשר אני חומס מהם בערמה ורמיה ומאשר להם עשיתי את כל אשר לי?" וישא רגליו וילך וישב אל מקומו אל ארץ מולדתו. ויקן לו חלקת שדה תבואה ויטע גם כרם, עץ הזית וכל עצי פרי. וה' שלח את הברכה בבל יגיע כפיו וכל אשר עשה הצליח בידו. ויגדל האיש וילך הלך וגדל עד כי גדל מאוד. ויהי שמו לברכה בקרב הארץ. אז גם כל מנדיו מקדם נהפכו למכבדיו. כל שכניו הכירו את ערכו, כי תם וישר הוא ויהיו לו לעזר, כי ישוב ויחי כימי עולם וכשנים קדמוניות. שמעו גם את קול אלהים, כי מאתו יצא הדבר, להשיב את נדחו—ובכן קם הנופל ויחי!

נֵצַח יִשְׂרָאֵל.

(תרגום)

א.

עוֹד תּוֹשַׁב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכׇל עָרֶיהָ,
יוֹגְבֶיהָ וְכוֹרְמֶיהָ פִּרְיָהּ יֹאכֵלוּ.
הַבְּרָכָה תִּהְיֶה בְּכֹל אֲשֶׁר עָלֶיהָ
וְיָשׁוּבוּ יִשְׂמְחוּ כֹּל אֲשֶׁר אָבֵלוּ.

ב.

כֹּל עוֹד אוֹר שֶׁמֶשׁ וְכוֹכָבִים כִּי יָהֵל,
כֹּל עוֹד יִרְעַם הַיָּם וְיֶהֱמוּ מִשְׁבָּרִים,
יִחְיֶה עַמִּי, יַעֲמֹד וְיָקוּם יִשְׂרָאֵל
וְכִימֵי עוֹלָם עוֹד יִפְרַח וְרֹאשׁוֹ יָרִים.

ג.

כִּי נֵצַח יִשְׂרָאֵל יְקַיֵּם אֶת דְּבָרוֹ
וְיָשׁוּב יַקְרִיב אֵלָיו יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ;
זֶה בְּנוֹ בְּכוֹרוֹ יִקָּחֵהוּ וּשְׁמָרוֹ,
בֵּן יַקִּיר, עַד כֹּה עָמַד בּוֹ טַעֲמוֹ!

ד.

זֶה אַלְפֵי שָׁנִים, מָה רַבּוּ תְּלָאוֹתָיו!
וְהוּא הֶחֱזִיק בְּמָעֻזּוֹ, שָׁמַר תּוֹרָתוֹ.
גַּם אֵל יְרַחֲמֶנּוּ, יָשִׂים קֵץ לְצָרוֹתָיו;
שָׁם בְּאַרְצוֹ יָשׁוּב יִחְיֶה בֶּאֱמוּנָתוֹ.

חִבַּת צִיּוֹן אוֹ אַיֶּלֶת הַשַּׁחַר*).

א.

אֵיכָה כֹּה נִדְמֵיתָ,
אֵיכָה כֹּה נוֹאַשְׁתָּ,
שַׁחוֹתָ, נַעֲוֵיתָ
וְכָל שִׁבְרְךָ הוּבַשְׁתָּ?

ב.

הַאֵין לְךָ תִּקְוָה עוֹד
וֶאֱמוּנָתְךָ אַיֵּה?
בָּהּ הִתְחַזַּקְתָּ מְאוֹד
וְהָיִיתָ חַי וְחָיֶה.

ג.

שָׂא לִבְּךָ וְעֵינֶיךָ,
מִזְרָחָה הַבִּיטָה!
שָׁם עוֹמֵד מְעוֹנֶךָ,
שָׁם תְּנוּחַ, תַּשְׁקִיטָה.

ד.

הִנֵּה שָׁם מִסָּבִיב
רוּחַ חַיִּים יָפוּחַ.
וְנִגְלָה כְבוֹד הָאָבִיב
וְעָלֶיךָ אוֹר זָרוּחַ.

ה.

הַגָּלוּת הָאֲרֻכָּה
אַךְ עוֹד מְעַט וְכָלָתָה.
כִּי לְךָ אֻמְלָל מְדֻכָּא
כְּבָר צָמְחָה יְשׁוּעָתָה.

ו.

לֹא תִהְיֶה עוֹד נוֹדֵד,
תִּחְיֶה חַיִּים טוֹבִים.
לֹא תִירָא כָּל־שׁוֹדֵד
וְלֹא תֵדַע מַכְאוֹבִים.

ז.

כְּלֵי גוֹלָה הָסִירָה
וְאַל תַּשְׁמַע אֲנָחָה.
שִׁיר הַגְּאֻלָּה שִׁירָה,
אֵין פֶּרֶץ וְאֵין צְוָחָה.

ח.

לֹא לַשָּׁוְא עָנִיתָ,
לֹא לַשָּׁוְא סָבַלְתָּ.
נִסֵּיתָ וְנִשֵּׂאתָ
וְהֵיטַבְתָּ וְהִשְׂכַּלְתָּ.

---

*) שני השירים האלה חברו בגולה עוד לפני שנים.

ט.

עַתָּה תַּעֲשֶׂה חָיִל
וְיִרְבּוּ יְמֵי אָשְׁרֶךָ.
נָסוּ צִלְלֵי לַיִל
וְאוֹר עוֹלָם אוֹרֶךָ.

י.

הִנֵּה קֵץ הַמַּסָּע,
הַשְׁלֵךְ תַּרְמִילְךָ
כָּל־כְּבֵדָה, כָּל־מַשָּׂא
וּשְׁבָה בְּאָהֳלְךָ

יא.

עֵקֶב צָרוֹתֶיךָ.
תִּשְׂבַּע־עֹנֶג אֵין סוֹף.
שָׁם עַל נַחֲלָתְךָ,
עוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב.

יב.

תַּעֲבֹד אַדְמָתְךָ
וְתִחְיֶה חַיֵּי אֹשֶׁר.
תֶּהְגֶּה בְּתוֹרָתְךָ
וְשָׁמַרְתָּ תֹּם וָיֹשֶׁר.

יג.

מִצִּיּוֹן עִירְךָ
תֵּתֵּן תּוֹרָה לְכָל־עָם.
כִּי יִשְׁמְעוּ דְבָרֶיךָ,
בְּקַצְווֹת הָאֲרָצוֹת שָׁם.

יד.

אַךְ עוֹד מְעַט שָׂא וּסְבֹל,
עַד מְהֵרָה יִגַּהּ אוֹר!
וּמֵעָל תִּשְׁמַע קוֹל:
„הִנֵּה הִגִּיעַ הַתּוֹר!"

טו.

הֲשָׁמַעְתָּ אוֹרֵחַ?
הַקּוֹל הוּא אֵלֶיךָ.
הֲתִרְאֶה אוֹר זוֹרֵחַ?
הִנֵּה אֱלֹהֶיךָ!..
